

telezhető volt, hogy ez nem reprezentálja a hajdani könyvvállományt.

A bazilita könyvtárban 1885-ben 400 magyar, 600 latin, 150 német és 360 egyéb nyelvű könyvet őriztek, az utóbbiak között lehettek a cirillbetűs művek is. Egy részük szertartási, segédkönyv volt, így azokat a templomban tartották, bár időnként cserélődött az állomány, pontosabban bővült. Az egyházmegyei hovatartozás változása miatt a szláv nyelvű könyvek kiszorultak a használatból, könyvtárba kerültek.

Ezek az értékes kötetek 1951-ben (a többivel együtt) rövid ideig Debrecenben maradtak (29. végleges), majd a 70-es években újabb műveket (71 darab) kapott vissza Debrecen. További 40 kötet a Nyiregyházi Teológiai Főiskolán, 1 magánkézben, 1 db. templomi szertartáskönyv a kegytemplomban található, további 3 kötet pedig a KLTE Könyvtárában. A cirillbetűs egyházi művek Oroszországban, Ukrajnában és a Baltikumban készültek; vásárlás, bizományosi elhe-

lyezés, esetleg postai küldemény formájában jutottak a szerzetesek birtokába.

A 145 máriapócsi könyv közül 44 templomi kézikönyv volt, s a közel másfél száz mű között evangéliumi magyarázat, misekönyv, óraskönyv, kottáskönyv, szoltáros és magasztaló, valamint számos tankönyv is akadt. A máriapócsi könyvtár 2070 kötete közül 145 mű 163 darabja íródott cirill betűvel.

A baziliták teológiát, sőt profán iskolai oktatást is vállaltak; a szerzetesek Nagyszombatban, Munkácsot, a Barbareumban (Bécs), továbbá a pozsonyi, esztergomi és kassai szemináriumokban tanultak. Érdekes Ojtozi Eszter vizsgálata a máriapócsi szerzetesek etnikai megoszlása tekintetében, e szerint a rendtagok zöme ruszin, kisebb mértékben szlovák nevet viselt.

A kötet 136 oldal terjedelmű, ehhez 44 kép illusztráció csatlakozik, ami a hatalmas anyag jobb szemléltetését szolgálja.

SURÁNYI DEZSŐ

TUDOMÁNY

Josef Klima: Mezopotámia

Soha nem jutott el a szerző az ókori Mezopotámia területére. Szinte érthetetlen – gondoljunk Kőrösi Csoma Sándorra, aki gyalog kereste fel kutatásának helyszíneit. Josef Klima messziről, távolságtartással, a közvetett élmények, múzeumi tárgyak, asz-szirológiai kongresszusok, könyvtárnyi szakirodalom útján próbál meg történeti és kultúrtörténeti szintézist teremteni Mezopotámiáról. Talán ezért is – vagy éppen ezért – tarthat számot nagy érdeklődésre, nemcsak a történelmi témákat kedvelők, hanem a nagyközönség, az olvasni szerető emberek körében is.

Néhány fontosabb, számunkra különösen érdekes gondolat a könyvből: a sokak szemében misztikusnak tűnő sumér-problémát is felveti a szerző és a különböző feltételezé-

sek felsorolása után megállapítja: „A kérdés továbbra is nyitott... A Mezopotámiába látogatók, majd a régészeti feltárások sorát egy meglepően korai évszám jelzi. Benjámin spanyol rabbi már 1178-ban útleírást készít Ninivéről: „Ninivét földig lerombolták, korábbi helyén azonban épületek és erődítmények emelkednek”. Sok adatot megtudhatunk a székely rovásírás miatt bennünket különösen érdeklő ékírás keletkezéséről és változásairól. (A Kr. e. 3. évezredben, amikor piktogramákat alkalmaztak, számuk elérte a kétezret.) A szépirodalom első képviselője, a Gilgames-eposz és a Biblia között konkrét párhuzamok fedezhetők fel, például a világ és az ember teremtéséről, a vízőnőről, stb. A mezopotámiai vallás fő istenháromsága An, Enlil és Enki mellett a Kr. e. 3. évezred után az egyik későbbi korból fennmaradt jegyzékben már két és félezer isten szerepel és velük együtt számontartják a bölcs és gonosz démonok sokaságát, me-

lyeken ráolvasással, jövőmondással, mágiikus szertartásokkal próbálnak felülkerekedni.

Túlvilági elképzeléseik, temetési szokásaik leírása mind hozzájárul ahhoz, hogy – ha megközelítően is – teljes képet kapjunk a mezopotámiaiak világfelfogásáról. Az emberi történelem eddig ismert legrégebb, agyagtáblákra írt törvényeiből megtudhatjuk, mit tartalmaztak az első rendeletek, amelyek az emberi együttélés ókorában is alapvetőnek mutatkoztak a rend megteremtéséhez. Nyilvánvalóan érzékelhető a reformokból egy-egy uralkodó jellegzetes személyisége és lemérhető a gazdasági, társadalmi változás mértéke. A művészettel foglalkozó fejezetben talán több színes képre lett volna szükség ahhoz, hogy még pontosabb fogalmat alkothasson az olvasó a

mezopotámiai kultúra legmaradandóbb alkotásairól, a csodálatos szobrokról, melyek festett szemükkel mintha az időtlenségbe, az örökkévalóságba tekintenének. Ma éppúgy jelentésük van számunkra, éppúgy megbor zadunk „nézésüktől”, aránytalanságukban is fellelhető harmóniájuktól, mint születésük idején. Megdöbben a mai kor civilizált emberét, hogy több ezer évvel ezelőtt már léteztek levéltárak és könyvtárak, szótárak és enciklopédiák, és újra felvetődik a kérdés: vajon egyértelmű-e, folyamatos-e a fejlődés a történelem, a kultúrtörténet során? (A Dávid Antal professzor emlékének ajánlott magyar-csehszlovák közös kiadású könyvet *Agh András* fordította.) (*Gondolat*, 1983)

V. T.

ZENE

Brockhaus–Riemann: Zenei lexikon I.

Az eredeti német lexikon alighanem méltán világhírű: címszavai többnyire a kutatás legújabb eredményeinek összefoglalását adják, tömör, jól tájékoztató formában, mindenre kiterjedő alapossggal, igen gondos műjegyzékekkel és irodalommal kísérve.

Amikor a Zeneműkiadó illetékesei arra vállalkoztak, hogy megveszik a német kiadás licencét és azt a magyar nyelvterület igényeinek megfelelő módon adaptálják, igen nagy fába vágják a fejszéjüket. Már a fordítás maga, majd a lefordított címszavak egységesítése is nagy körültekintést igényel, s még nehezebb, felelősebb ezeknek magyar kiegészítése. A megfelelő felkészültségű, kellő ismeretekkel rendelkező szakembergárda a jelek szerint rendelkezésre állt, s bár a magyar zenei történeti kutatások nem minden évszázadra és jelenségre terjeszkednek

ki egyforma intenzitással, mégis azt mondhatjuk, a fejlődés legfontosabb csomópontjait ma már megfelelően látjuk, s a leglényesebb alkotókat is ismerjük.

A Brockhaus-Riemann átültetése és kiegészítése – az első kötet alapján legalábbis – mégsem sikerült maradéktalanul. Sajnos, nincsenek kellő arányban a címszavak, s ez olykor komoly értékelési zavarok forrása. Hadd említsünk ennek érzékeltetésére egyetlen példát. A múlt században tevékenykedő, nem túlságosan jelentős zeneszerzőzenetanár, Allaga Géza nagyobb terjedelmet, alaposabb méltatást kapott, mint Alban Berg. Nem az ellen van s lehet figyelmünk, hogy a magyar zenei történet ismeretanyagát megfelelő értékelésben és leírásban részesült, hanem hogy nem láthatjuk zenénk és művészeink európai környezetét, s nem tudhatjuk, milyen mértékben nyertünk teret a világ zenei életében. A lexikonok egyik alapvető jellegzetessége, hogy terjedelmükkel is tájékoztatnak. Ha Csire Jó-